

ANDRZEJ GRZYBOWSKI^{1,2}, AGNIESZKA RABIZA³

Adam Kwaskowski (1893-1984) – współtwórca okulistyki polskiej XX w.

Adam Kwaskowski (1893-1984) – Co-founder of Polish Ophthalmology in the 20th Century

¹ Katedra Okulistyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

² Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, Fundacja Wspierania Rozwoju Okulistyki, Poznań
(<https://orcid.org/0000-0002-3724-2391>)

³ Szpital Wojewódzki w Poznaniu

ABSTRAKT:

W pracy przedstawiono biografię oraz dorobek naukowy Adama Kwaskowskiego, kierownika Kliniki Okulistycznej Akademii Medycznej w Poznaniu w latach 1956-1964. Adam Kwaskowski urodził się w 1893 r. w Warszawie. Otrzymał dyplom lekarza w czerwcu 1919 r. na Uniwersytecie Kijowskim. Był członkiem zarządu głównego Polskiego Towarzystwa Okulistycznego oraz kierownikiem jego poznańskiego oddziału. Był również członkiem Komisji Medycyny Doświadczalnej Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta, Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem 10-lecia Polski Ludowej. Napisał wiele prac naukowych.

Słowa kluczowe: Adam Kwaskowski, medycyna, okulistyka, historia medycyny, historia okulistyki polskiej

ABSTRACT

The aim of the work was to analyze the biography and scientific achievements of Adam Kwaskowski, the head of the Ophthalmology Clinic at the Medical Academy in Poznań from 1956 to 1964. Adam Kwaskowski was born in 1893 in Warsaw. He received his medical diploma in June 1919 from the University of Kiev. He was a member of the board of the Polish Ophthalmological Society and the head of the Poznań branch of the society. He was also a member of the Experimental Medicine Committee of the Medical Faculty of the Poznań Society of Friends of Sciences and the Polish Medical Society. He was awarded the Knight's Cross of the Order of Polonia Restituta, the Gold Cross of Merit, and the Medal for the 10th Anniversary of People's Poland. He wrote many scientific papers.

Key words: Adam Kwaskowski, medicine, ophthalmology, history of medicine, history of Polish ophthalmology

WSTĘP

Adam Kwaskowski był lekarzem mającym istotny wpływ na rozwój polskiej okulistyki XX w. Otrzymał miano profesora nadzwyczajnego okulistyki, był człon-

kiem zarządu głównego Polskiego Towarzystwa Okulistycznego (PTO). W poniższej pracy przedstawiono informacje biograficzne o Kwaskowskim oraz dokonano analizy jego dorobku naukowego.

METODOLOGIA

Do napisania poniższej pracy wykorzystano materiały pochodzące ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, Biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Archiwum Państwowego oraz Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Informacje pozyskano również z Polskiej Bibliografii Lekarskiej pod redakcją Stanisława Konopki, zdigitalizowanych materiałów archiwalnych m.in. Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, bazy genealogicznej, kart meldunkowych, ze wspomnień pośmiertnych i słowników biograficznych. Przejrzano bazy internetowe, takie jak Google Scholar.

BIOGRAFIA

Adam Kwaskowski (ryc. 1) urodził się 3 grudnia 1893 r. w Warszawie. Był synem Józefa Romana Kwaskowskiego oraz Marii z Krassowskich. W 1896 r. rodzina Kwaskowskich przeprowadziła się do Kijowa. Ojciec Adama był z wykształcenia farmaceutą i prowadził własną aptekę przy ul. Fundulejewskiej w Kijowie. W czerwcu 1912 r. Adam Kwaskowski ukończył I Gimnazjum Filologiczne w Kijowie. W tym samym roku rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Kijowskim i otrzymał dyplom lekarza w czerwcu 1919 r. Krótko po ukończeniu studiów został wcielony do wojska i do 1921 r. brał udział w wojnie rosyjskiej jako lekarz Armii Czerwonej na froncie południowym nad Donem i na Kaukazie. Zakończył służbę wojskową z powodu zachorowania na tyfus brzuszny i tyfus plamisty [1, s. 216–219].

W listopadzie 1922 r. Adam Kwaskowski rozpoczął pracę jako lekarz szkół powszechnych w Zgierzu koło Łodzi, jednak egzaminy nostryfikacyjne zdał dopiero w 1925 r. [2]. Polski dyplom doktora wszechnauk lekarskich Uniwersytetu Warszawskiego otrzymał dwa lata później, 21 marca 1927 r. Opóźnienie w wydaniu polskiego dyplomu było spowodowane otrzymaniem jedynie zaświadczenia o ukończeniu studiów, a nie oryginału dyplomu w okresie rewolucji rosyjskiej. W 1926 r. Kwaskowski rozpoczął pracę w Instytucie Oftalmologicznym im. Edwarda Księcia Lubomirskiego przy ul. Smolnej w Warszawie, początkowo jako wolontariusz, a w okresie od 1 kwietnia 1931 r. do 31 grudnia 1936 r. jako asystent na oddziale dr Zofii Wojno (1886-1954). Do 1 sierpnia 1944 r. pracował kolejno na tym samym oddziale jako starszy asystent oraz lekarz ambulatorium [2]. Dodatkowo w latach 1940-1944 udzielał porad lekarskich chorym na jaglicę w szpitalu w Drewnicy pod Warszawą.

Podczas powstania warszawskiego pomagał w punktach sanitarnych przy ulicach Poznańskiej, Wilczej

i Hożej. Po upadku powstania, od 3 października 1944 r., przebywał z rodziną w obozie w Pruszkowie. W styczniu 1945 r. osiedlił się w Piotrkowie Trybunalskim, a w marcu przeniósł się do Łodzi i zamieszkał przy ul. Narutowicza 125 [1,2].

W listopadzie 1945 r. rozpoczął pracę na stanowisku adiunkta w Klinice Chorób Oczu Uniwersytetu Łódzkiego prowadzonej przez dr. Janusza Sobańskiego [3]. Habilitował się 29 października 1947 r. na podstawie pracy *Rąbek rogówki w lampie szczelinowej przy jaglicy i nieżytych spojówki*, a w 1955 r. otrzymał miano profesora nadzwyczajnego. W czasie pobytu w Łodzi był nauczycielem wielu łódzkich okulistów, w tym późniejszych profesorów, m.in. prof. Zofii Krawczyk (1924-2023), prof. Ireny Świetliczko (1923-2011), doc. Elżbiety Rusin (1923-1979), doc. Wandy Roszkowskiej-Szosland (1922-1972), doc. Heleny Żelawskiej-Rybus, doc. Lucyny Zeydler-Grzędzielewskiej [1, s. 216–219].

W roku 1955 Adam Kwaskowski otrzymał propozycję kierowania kliniką okulistyczną Akademii Medycznej w Poznaniu. Pełnił rolę ordynatora oddziału przy ul. Długiej w okresie od 3 stycznia 1956 r. do 30 września 1964 r. W tym czasie pod jego opieką habilitował się Stanisław Mondelski (1914-1992), a swój przewód habilitacyjny rozpoczęła Anna Bernardczyk (1929-2010). W początkowych latach pracy w klinice mieszkał na terenie placówki, aż do czasu otrzymania w 1957 r. mieszkania przy ul. 23 Lutego, w którym mieszkał do końca życia. W kolejnych latach pracował na oddziale w mniejszym wymiarze czasu ze względu na dolegliwości zdrowotne – układu krążenia, oczu oraz układu pokarmowego. W 1961 r. Kwaskowski przebył kilka poważnych operacji oraz bolesną terapię izotopami z powodu raka odbytu. Pomimo problemów zdrowotnych, które mu doskwierały, operował pacjentów do początków lat 80. [1,2].

Od 1956 r. Adam Kwaskowski był członkiem komitetu redakcyjnego „Kliniki Ocznej”. Od 27 września 1958 r. do 3 września 1960 r. był członkiem zarządu głównego PTO, a od 12 czerwca 1970 r. jego członkiem honorowym. W latach 1957-1973 był przewodniczącym Oddziału Poznańskiego (obecnie wielkopolskiego) PTO. Był również członkiem Komisji Medycyny Doświadczalnej Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta, Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem 10-lecia Polski Ludowej [1, s. 216–219].

Informacje dotyczące życia prywatnego Adama Kwaskowskiego są ograniczone: 15 października 1927 r. zawarł związek małżeński z Wandą z d. Dunin-Karwicką, która zmarła 20 stycznia 1977 r. w Poznaniu; 20 czerwca 1978 r. ożenił się po raz drugi – z Julią z d. Przedwojską; nie miał dzieci. Brat Adama, Stanisław (1897-1996), był

aktorem teatralnym i filmowym, a także kierownikiem teatrów [1, s. 216–219].

Profesor Adam Kwaskowski do ostatnich dni życia angażował się w działalność kliniki. W sobotę 3 grudnia 1983 r., w 90-lecie swoich urodzin, uczestniczył w posiedzeniu naukowym i spotkaniu towarzyskim członków Wielkopolskiego Oddziału PTO, na którym obecni byli rektor i dziekan Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej Karola Marcinkowskiego; część artystyczną przygotowali pracownicy Akademii Muzycznej im. Ignacego Paderewskiego w Poznaniu [1, s. 216–219].

Kwaskowski jako lekarz oraz nauczyciel był niezwykle dokładny, wnikliwy oraz wymagający – zarówno wobec siebie, jak i współpracowników. Pozostawił po sobie szerokie grono przyjaciół oraz wielu uczniów, którzy stali się później cenionymi specjalistami. W swojej pracy wykorzystywał doskonałą znajomość receptury lekarskiej, czego prawdopodobnie nauczył się od ojca [1, s. 216–219]. W praktyce klinicznej interesował się okuoplastyką – napisał na ten temat dwie prace [4,5]. Na przełomie lat 1937 i 1938 wziął udział w konkursie na najlepszą pracę z dziedziny biomikroskopii oka. Konkurs zainicjowany został przez dr. Kazimierza Beina (1872-1959) [2]. Kwaskowski uzyskał w konkursie II miejsce i nagrodę w wysokości 200 zł za artykuł pt. *Błona szklista po operacji zaćmy* [6]. Został nagrodzony również za pracę pt. *Rąbek rogówki w lampie szczelinowej przy jaglicy i nieżytych spojówki* [7].

Profesor Adam Kwaskowski (ryc. 2) zmarł 19 kwietnia 1984 r. w wieku 91 lat. Jego pożegnanie odbyło się w czasie posiedzenia Senatu i Rady Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w gmachu Collegium Maius (daw. Collegium Medicum). Został pochowany w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Komunalnym nr 1 Miłostowo w Poznaniu.

OCENA DOROBKU NAUKOWEGO

Kwaskowski napisał ok. 40 prac [1, s. 216–219]. Ich tematyka dotyczy m.in. interesujących przypadków chorób oczu, ich związku z chorobami ogólnoustrojowymi, okuoplastyki, odwarstwienia siatkówki oraz urazów nerwu wzrokowego [4,5,6,7]. Z dorobku profesora na bardziej szczegółowe omówienie zasługują przedstawione poniżej prace.

W pracy z 1937 r. dotyczącej patogenetycznej i wyników leczenia operacyjnego odwarstwienia siatkówki Kwaskowski podał, iż „najwięcej przypadków odwarstwienia siatkówki mieliśmy w oczach z krótkowzrocznością; oczy te są jakby predysponowane w tym kierunku; z wiekiem, gdy krótkowzroczność postępuje i pojawiają się zmiany degeneracyjne ilość odklejeń siatkówki wzrasta. Najwięcej chorych przypadało na

wiek między 40 a 70 rokiem życia” [8]. Obserwacja ta jest jak najbardziej aktualna i zgodna z obecną wiedzą medyczną. Ponadto w podsumowaniu autor bardzo trafnie napisał, że „dla dobrego wyniku operacji odwarstwienia siatkówki konieczna jest skrupulatna i dokładna lokalizacja przedarcia siatkówki” [8]. Trzeba tu przypomnieć, że nowoczesna chirurgia odwarstwienia siatkówki została wprowadzona przez Julesa Gonina w 1929 r. i społeczność okulistyczna nabierała w tym czasie dopiero doświadczeń z tą „niedawno” wprowadzoną metodą chirurgiczną.

W artykule z 1950 r. na temat nowych sposobów leczenia zapaleń spojówek Kwaskowski omówił zastosowanie ówczesnych nowości farmakologicznych, czyli sulfonamidów, a przede wszystkim penicyliny i streptomycyny [9]. Przedstawił też różne wskazania, w tym ciężkie zapalenia spojówek u dzieci, oraz bardzo dobre wyniki uzyskiwane po stosowaniu ww. leków. Skuteczność penicyliny jest obecnie bardzo ograniczona ze względu na dużą liczbę szczepów penicylinoopornych, jednak mamy do dyspozycji wiele innych działających antybiotyków. W innej pracy z tego samego roku Kwaskowski opisał przypadek zaćmy miotonicznej u 43-letniej pacjentki z objawami neurologicznymi i „maskowatym wyrazem twarzy” [10]. Konsultacja neurologiczna wykazała istnienie dystrofii miotonicznej i autor zwrócił w artykule uwagę, iż zaćma w młodym wieku powinna prowokować do poszukiwania przyczyny. Jedną z nich może być właśnie ta jednostka neurologiczna.

W pracy z 1952 r. Kwaskowski podsumował doświadczenia w zakresie keratoplastyki Kliniki Chorób Oczu Akademii Medycznej w Łodzi [11]. Pierwsze operacje przeszczepów rogówki przeprowadzono tam w styczniu 1948 r., a w okresie do września 1951 r. wykonano 17 operacji, z czego jedna miała charakter tektoniczny, a reszta optyczny. Chociaż po operacji uzyskano poprawę ostrości wzroku u 10 chorych, to w ciągu kolejnych kilku miesięcy u większości doszło do przymglenia rogówki i utraty widzenia. Autor na zakończenie pracy podkreślił, że wszystkie „przypadki keratoplastyki należały do kategorii ciężkich zniszczeń rogówki, a nawet przedniego odcinka gałki ocznej”, co mogło mieć wpływ na słabe wyniki ostateczne. Lekarzem, który wykonał pierwszy przeszczep rogówki na świecie, był Eduard Konrad Zirm (1863-1944); zabieg przeprowadził w 1905 r. w Ołomuńcu na Morawach. Z kolei w Polsce jako pierwszy podjął się tego prof. Wincenty Majewski (1841-1930) w 1926 r. w krakowskiej Klinice Okulistyki. Jednak keratoplastyka rozwijała się w tym czasie, szczególnie w latach powojennych, bardzo powoli i z wieloma problemami, co potwierdza artykuł Kwaskowskiego. W artykule z 1953 r. Kwaskowski omówił występowanie bólów głowy w prze-

biegu różnych chorób oczu [12]. Na zakończenia napisał niezwykle aktualne podsumowanie: „Okulista jest w szczęśliwym położeniu, że badając wziernikiem dno oka widzi nie tylko naczynia siatkówki, które przecież są przedłużeniem naczyń mózgowych, ale i żywą tkankę nerwową siatkówki i nerwu wzrokowego, najdalej wysunięte części mózgu...” [12]. W 1964 r. Kwaskowski opublikował wspomnienie pośmiertne na temat dr. Stefana Biełoję (1880-1963) [13].

Profesor Adam Kwaskowski swoje wieloletnie doświadczenie wykorzystał przy pisaniu podręcznika *Kliniczne metody badania układu wzrokowego* [14]. Przygotowanie tego dzieła trwało kilkanaście lat, a Kwaskowski zmuszony był skrócić publikację ze względu na naciski wydawnictwa. Podręcznik ten przez wiele lat służył jako znakomite, obszernie źródło informacji na temat różnych metod diagnostycznych, a rozdział pt. *Plan klinicznego badania oczu* jest do dzisiaj aktualny. Od czasu wydania książki okulistyka dokonała ogromnego postępu w zakresie metod diagnostycznych i znaczna część opisanych tam technik jest już nieważna. Jednak dla osób zainteresowanych rozwojem metod diagnostycznych stanowi on nieocenione źródło wiedzy na temat ich stosowania w okulistyce polskiej w drugiej połowie XX w.

SPIS PRAC NAUKOWYCH PROF. ADAMA KWASKOWSKIEGO

1. Kwaskowski A., Śluskowska A., Dna a oko. *Klinika Oczna*, 1936, 14(2), 178–182.
2. Kwaskowski A., Kilak twardówki. *Klinika Oczna*, 1936, 14(6), 742–747.
3. Kwaskowski A., Rąbek rogówki w lampie szczelinowej przy jaglicy i nieżytych spojówki. *Klinika Oczna*, 1937, 15(1), 97–102.
4. Kwaskowski A., Zagadnienie lokalizacji otworów siatkówki przy jej odwarstwieniu na zasadzie materiału Instytut Oftalmicznego w Warszawie. *Klinika Oczna*, 1937, 15(4), 381–388.
5. Kwaskowski A., Przypadek glejaka oczodołu i skrzyżowania nerwów wzrokowych. *Klinika Oczna*, 1938, 16(4), 470.
6. Kwaskowski A., Pokaz dwóch przypadków pozagałkowego nowotworu nerwu wzrokowego. *Med.*, 1938, 12(1), 30.
7. Kwaskowski A., Błona szklista po operacji zaćmy, *Klinika Oczna*, 1939, 17(2), 205–210.
8. Kwaskowski A., Rąbek rogówki w lampie szczelinowej przy jaglicy i nieżytych spojówki, [w:] *Rozpoznawanie i zwalczanie jaglicy*, red. Zachert M., Przegląd Trachomatologii i Okulistyki Społecznej, Warszawa (Polska) 1939, 29–33.
9. Kwaskowski A., Masowe zatrucie alkoholem metylo- wym w Koluszkach. *Pol. Tyg. Lek.*, 1949, 4(5), 145–147; 4(6), 178–180; 4(7), 211–213.
10. Kwaskowski A., Przypadek odwarstwienia siatkówki z przedarciem w plamce żółtej. *Klinika Oczna*, 1949, 19, 603.
11. Kwaskowski A., Przypadek zwyrodnienia guzowego rogówki/Groenuowa/. *Klinika Oczna*, 1949, 19(3-4) 603.
12. Kwaskowski A., Nowe leczenie zapaleń spojówek oczu. *Klinika Oczna*, 1950, 20(1-2), 97–110.
13. Kwaskowski A., Przypadek zaćmy miotnicznej. *Klinika Oczna*, 1950, 20(1-2), 122–131.
14. Kwaskowski A., Stepień L., O zespole Foster Kennedy’ego. *Klinika Oczna*, 1950, 20(3-4), 274–278.
15. Kwaskowski A., Stepień L., O zespole Foster Kennedy’ego. *Neurologia Polska*, 1950, 24(1-4), 100–118.
16. Kwaskowski A., Keratoplastyka na podstawie materiału Kliniki Chorób Oczu Akademii Medycznej w Łodzi. *Klinika Oczna*, 1952, 22(2), 127–136.
17. Kwaskowski A., Przypadek torbieli tęczówki. *Klinika Oczna*, 1952, 22(3), 253.
18. Kwaskowski A., Przypadek wysokiego astygmatyzmu krótkowzrocznego. *Klinika Oczna*, 1952, 22(3), 254.
19. Kwaskowski A., Ból głowy w chorobach oczu. *Wiad Lek.*, 1953, 11(6), 532–537.
20. Kwaskowski A., Trudności w rozpoznawaniu tarczy zastoinowej nerwu wzrokowego. *Klinika Oczna*, 1953, 23(1), 63–74.
21. Kwaskowski A., Przypadek tarczy zastoinowej ex vacuo. *Klinika Oczna*, 1954, 24(1), 86–87.
22. Kwaskowski A., Przypadek wytrzeszczu jednostronnego spowodowanego nieznacznym procesem zapalnym zatok bocznych nosa. *Klinika Oczna*, 1954, 24(1), 83.
23. Kwaskowski A., Przypadek zaćmy wrodzonej. *Klinika Oczna*, 1954, 24(1), 85.
24. Kwaskowski A., Przypadek zapalenia nerwu wzrokowego. *Klinika Oczna*, 1954, 24(1), 89–90.
25. Kwaskowski A., Operacja plastyczna powieki w przypadku raka jej brzegu. *Klinika Oczna*, 1955, 25(1), 9–14.
26. Kwaskowski A., Plastyka powiek sposobem wymiennym. *Klinika Oczna*, 1955, 35, 481–484.
27. Kwaskowski A., Przypadek grzybicy powieki górnej. *Klinika Oczna*, 1955, 25(3), 216.
28. Kwaskowski A., Skwierczyńska J., Przypadek do leczenia tkankowego wyciągiem aloesu (Biostimin). *Minister. Przem. Roln. i Spoż.*, 1955.
29. Kwaskowski A., Przypadek powikłania po operacji zaćmy starczej. *Klinika Oczna*, 1957, 27(2), 175–179.
30. Kwaskowski A., Osobliwy przypadek guza tęczówki. *Klinika Oczna*, 1958, 28(3), 293–298.
31. Kwaskowski A., Odwarstwienie naczyniówki po operacjach gałkowych w poznańskiej klinice chorób oczu. *Klinika Oczna*, 1960, 30(1), 33–40.
32. Bernardczykowa A., Kwaskowski A., Guzy naczyniowe oczodołu. *Klinika Oczna*, 1961, 31(4), 393–402.
33. Kwaskowski A., Moi profesorowie Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Kijowskiego (1912-1919), *Arch Hist Med*, 1962, 25, 221–238.

34. Kwaskowski A., Stolik rozdzielnicy. *Klinika Oczna*, 1962, 32(2), 171–172.
35. Kwaskowski A., Melanowski W.H., Dr Stefan Biełoj. Wspomnienie pośmiertne. *Klinika Oczna*, 1964, 34(2), 231.
36. Kwaskowski A., Komunikacyjne urazy nerwów wzrokowych. *Klinika Oczna*, 1966, 36(4), 569–572.
37. Kwaskowski A., 50-lecie Uniwersytetu Poznańskiego. *Klinika Oczna*, 1969, 39(2), 163–170.
38. Kwaskowski A., Dr med. Stanisław Topolski. Wspomnienia Pośmiertne. *Klinika Oczna*, 1968, 38(2), 469–470.
39. Kwaskowski A., Dr med. Zofia Gogołkiewiczowa. Wspomnienia pośmiertne. *Klinika Oczna*, 1972, 42(6), 1461.
40. Kwaskowski A., Mondelski S., *Kliniczne metody badania układu wzrokowego*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1982.

SPIS RYCIN

- Ryc. 1. Adam Kwaskowski [1]
- Ryc. 2. Adam Kwaskowski [1]
- Ryc. 3. Strona tytułowa podręcznika *Kliniczne metody badania układu wzrokowego*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1982
- Ryc. 4. Adam Kwaskowski [1]

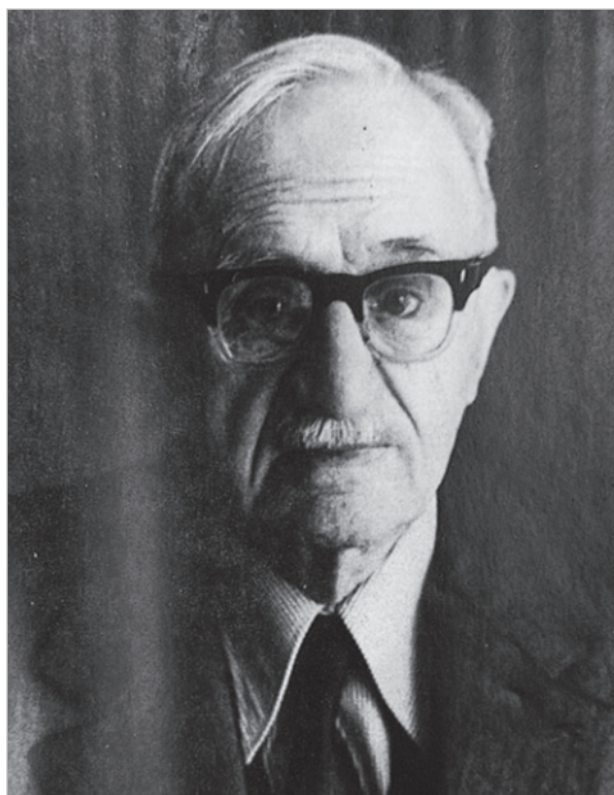
PIŚMIENNICTWO

- [1] Hasik J., Meissner R.K., *Szkice do portretów przedstawicieli medycyny poznańskiej 1945-1985*, Wydawnictwo Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego, Poznań (Polska) 1991.

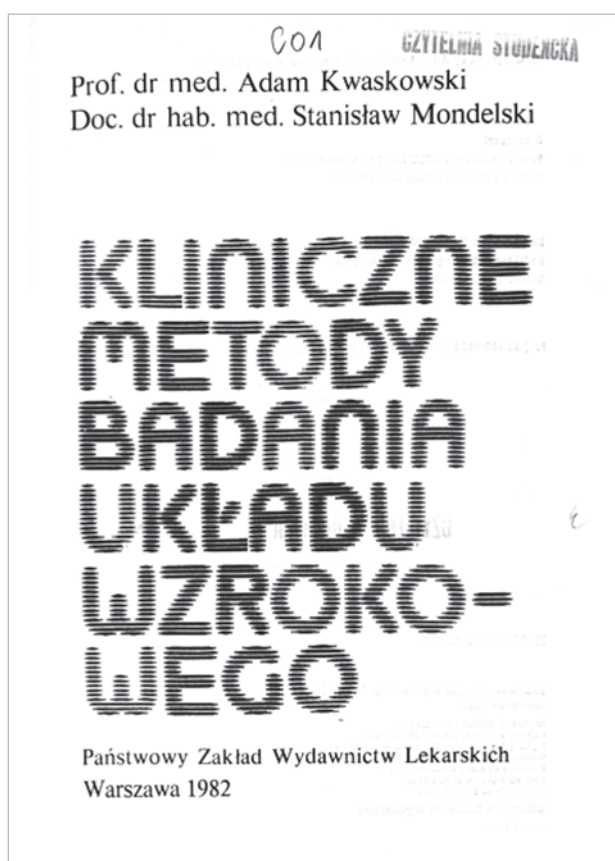
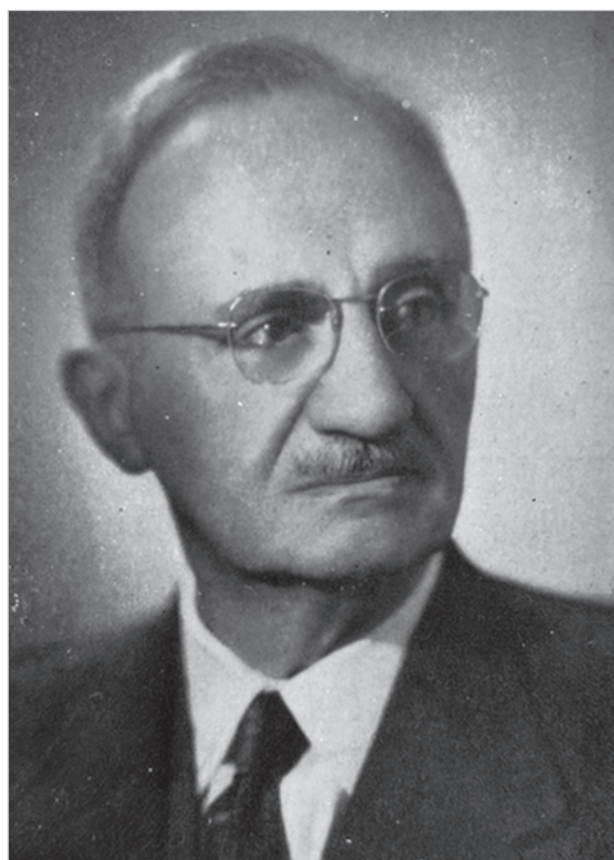
- [2] Orłowski W.J., Kronika. *Klinika Oczna*, 1984, 86, 372.
- [3] Wrzosek A., Groniowski J., Howorka B., Nekrolog: Prof. dr wszech nauk lek. Adam Kwaskowski, [w:] *Kronika Akademii Medycznej w Poznaniu od 1 stycznia 1950 do 30 września 1957 r. T. 2*, Akademia Medyczna w Poznaniu, Poznań (Polska) 1959, 261–265.
- [4] Kwaskowski A., Operacja plastyczna powieki w przypadku raka jej brzegu. *Klinika Oczna*, 1955, 25(1), 9–14.
- [5] Kwaskowski A., Plastyka powiek sposobem wymiennym. *Klinika Oczna*, 1965, 35, 481–484.
- [6] Kwaskowski A., Błona szklista po operacji zaćmy. *Klinika Oczna*, 1939, 17(2), 205–216.
- [7] Kwaskowski A., Rąbek rogówki w lampie szczelinowej przy jaglicy i nieżytych spojówki. *Klinika Oczna*, 1937, 15(1), 97–102.
- [8] Kwaskowski A., Zagadnienie lokalizacji otworów siatkówki przy jej odwarstwieniu na zasadzie materiału Instytutu Oftalmicznego w Warszawie. *Klinika Oczna*, 1937, 15(4), 381–388.
- [9] Kwaskowski A., Nowe leczenie zapaleń spojówek oczu. *Klinika Oczna*, 1950, 20(1-2), 97–110.
- [10] Kwaskowski A., Przypadek zaćmy miotonicznej. *Klinika Oczna*, 1950, 20(1-2), 122–131.
- [11] Kwaskowski A., Keratoplastyka na podstawie materiału Kliniki Chorób Oczu Akademii Medycznej w Łodzi. *Klinika Oczna*, 1952, 22(2), 125–136.
- [12] Kwaskowski A., Ból głowy w chorobach oczu. *Wiadomości Lekarskie*, 1953, 11(6), 532–537.
- [13] Kwaskowski A., Melanowski W.H., Dr Stefan Biełoj. Wspomnienie pośmiertne. *Klinika Oczna*, 1964, 34(2), 231.
- [14] Kwaskowski A., Mondelski S., *Kliniczne metody badania układu wzrokowego*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1982.

Ryc. 1. Adam Kwaskowski

Ryc. 2. Adam Kwaskowski

Ryc. 3. Strona tytułowa podręcznika *Kliniczne metody badania układu wzrokowego*

Ryc. 4. Adam Kwaskowski